

RACHEL O'CONNOR

Ψίθυροι της πόλης

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

Κ Ε Δ Ρ Ο Σ

Rachel O'Connor: *Ψιθυροί της πόλης*
Τίτλος πρωτοτύπου:
Rachel O'Connor: *Whispering City*

ISBN 978-960-04-5069-9

Μετάφραση: Φίλιππος Χρυσόπουλος
Υπεύθυνη Τμήματος Επιμέλειας-Διόρθωσης: Μαρία Σπανάκη
Επιμέλεια-Διόρθωση: Αναστασία Παπασταθοπούλου
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Νικολέττα Δουλάμη

© Rachel O'Connor, 2020

© Για την έκδοση στα ελληνικά, Εκδόσεις Κέδρος Α.Ε., 2020

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.

Γ. Γενναδίου 3

Αθήνα 106 78

τηλ. 210 38 09 712-14 • φαξ 210 33 02 655

www.kedros.gr • facebook.com/kedros.gr

e-mail: books@kedros.gr

Μέρος Πρώτο

«Primavera en Salónico»

(Ψυχαγωγικό τραγούδι των Σεφαρδιτών* Εβραίων)

Primavera en Salónico

Την άνοιξη στη Θεσσαλονίκη

Hallí al café Maslum

Βρήκα στο καφέ του Μασλούμ

Una niña de ojos pretos

Μια κοπέλα με μαύρα μάτια

Que canta y sona ud.

Που τραγουδούσε και έπαιζε λαούτο.

* Υποομάδα Εβραίων που πήραν το όνομά τους από τη λέξη σεφεράδ, την παλιά βιβλική ονομασία της Ισπανίας στην εβραϊκή γλώσσα. Μιλούν μια ισπανική διάλεκτο με εβραϊκά στοιχεία, που ονομάζεται λαντίνο. (Σ.τ.Μ.)

Κεφάλαιο 1

Μελίνα

Βόρεια Ελλάδα. Άνοιξη 1913

Πριν το τρένο σταματήσει καλά καλά στην αποβάθρα, η Μελίνα άκουσε τη μεθυσμένη φωνή του αδελφού της πάνω από τις φωνές των υπόλοιπων επιβατών. Το τέλος του πολέμου για τη χώρα, σκέφτηκε, σήμαινε το τέλος της ηρεμίας στο σπιτικό τους. Μια σφυρίχτρα ακούστηκε, οι πόρτες άνοιξαν με θόρυβο και οι επιβάτες άρχισαν να ξεχύνονται από τα βαγόνια.

«Γεώργιε! Εδώ!» φώναξε κουνώντας τα χέρια της η νύφη της, η Τούλα, που είχε αρχίσει ήδη να κλαίει. Η Μελίνα έμεινε αμήχανη στην άκρη όσο το ζευγάρι στεκόταν αγκαλιασμένο. Είδε τα χέρια του αδελφού της να χουφτώνουν τον ποισινό της γυναίκας του και σκέφτηκε ότι δεν θα κοιμόταν πια στο μεγάλο κρεβάτι. Από εκείνο το βράδυ θα στριμωχνόταν πάλι στο πλαϊνό δωμάτιο με τον Κώστα και τα δίδυμα, σαν να ήταν ακόμα παιδί.

Αυτή η εγωιστική σκέψη την έκανε αμέσως να ντραπεί. Τόσοι άντρες είχαν σκοτωθεί ή ακρωτηριαστεί, αλλά ο Γεώργιος είχε επιστρέψει κοντά τους σώος. Θα έπρεπε να είναι χαρούμενη. Γύρω τους ολόκληρη η αποβάθρα παλλόταν από μικρές ομάδες χαρούμενων ανθρώπων που γελοούσαν, έκλαιγαν και αγκάλιαζαν ο ένας τον άλλο. Οι σοροί των νεκρών

είχαν φτάσει με άλλα τρένα. Εκείνο μετέφερε μόνο τη χαρά και την ανακούφιση των επιζώντων.

«Λοιπόν, Μελίνα;» Ο Γεώργιος τη φίλησε και στα δύο μάγουλα. Τα γένια του κολλούσαν από τον ιδρώτα και το αλκοόλ. «Δεν περίμενα να σε δω εδώ. Ποιος είναι με τα ζώα;» Πέταξε το σακιδιό του στο κάρο και κάθισε στη θέση του οδηγού: «Θεέ μου, τι ωραίο που είναι να γυρνάς στο σπίτι σου».

«Ο Κώστας έβγαλε τα γίδια το πρωί». Η Τούλα βολεύτηκε δίπλα του και το βάρος τους έκανε τη σανίδα να λυγίσει σαν τόξο. «Ανυπομονεί να δει πάλι τον πατέρα του».

«Έπρεπε να τον είχες φέρει», είπε ο Γεώργιος. «Τα γίδια είναι δουλειά της Μελίνας».

Τίναξε τα γκέμια και το μουλάρι αναπήδησε στις σπλές του και ξεκίνησε. Η Μελίνα ανέβηκε στο πίσω μέρος και έφαξε να βρει κάπου να καθίσει ανάμεσα στα τσουβάλια και στα άχυρα για να μη λερώσει το καινούργιο φουστάνι της.

«Την ήθελα να με βοηθήσει στην αγορά», είπε η Τούλα. Άπλωσε το χέρι της και χάιδεψε τον βρώμικο σβέρο του άντρα της κάτω από τα μπερδεμένα μαύρα μαλλιά του. «Πουλήσαμε το δεύτερο πουλάρι σήμερα».

«Ποιος το αγόρασε;» ρώτησε ο Γεώργιος. «Βάζω στοίχημα ότι το πουλήσατε φτηνά. Έπρεπε να περιμένετε να γυρίσω».

Πίσω τους η Μελίνα καθόταν σιωπηλή. Δεν ήθελε να πουλήσουν το πουλάρι, ήθελε να το κρατήσει και να το μεγαλώσει, αλλά, ως συνήθως, κανένας δεν έδινε σημασία στις επιθυμίες της. Πόσο μάλλον ο Γεώργιος.

Όπως τρανταζόταν στο πίσω μέρος του κάρου έβλεπε το κτίριο του σταθμού να απομακρύνεται και τους ανθρώπους που περίμεναν ή είχαν κατέβει από το τρένο να μικραίνουν

και να σκορπίζονται στα μονοπάτια και στους δρόμους που συνέδεαν τα χωριά και τα κτήματα με τον σιδηρόδρομο. Σιγά σιγά τα κτήματα είχαν ανακτηθεί. Παντού τα χωράφια είχαν φρέσκες αυλακίες από το όργωμα και πάνω στη σαμμένη γη άνθρωποι με μαντίλια και ψάθινα καπέλα έσκυβαν και φύτευαν ή έσπερναν το απελευθερωμένο χώμα.

Ο Γεώργιος είχε μια ερώτηση ή ένα σχόλιο για καθετί που προσπερνούσαν, θρηνούσε για ένα κομμένο δέντρο, ρωτούσε το όνομα κάποιου νέου γαιοκτήμονα. Όταν είδε ένα καμένο σπίτι που ανήκε σε Τούρκους, χαμογέλασε χαιρέκακα. Η Μελίνα δάγκωσε τη γλώσσα της καθώς θυμήθηκε τα κορίτσια με τα μαύρα μάτια που έμεναν εκεί. Μια φορά η μητέρα της τις είχε πάει στο σπίτι τους με το κάρο ύστερα από ένα πανηγύρι και, παρότι σε όλη τη διαδρομή στον κακοτράχαλο δρόμο ήταν αμίλητες και κολλημένες η μία πάνω στην άλλη, όταν έφτασαν στο σπίτι τους και μπήκαν στην αυλή, φώναξαν ψιθυριστά τη Μελίνα, με ψίθυρους όχι πιο δυνατούς από το θρόισμα των φύλλων, και πέταξαν ροδάκινα πάνω από τον τοίχο στα χέρια της. Αναρωτήθηκε αν τα κόκαλά τους βρίσκονταν ανάμεσα στις στάχτες ή αν ήταν ζωντανές και ταξίδευαν με κάποιο από τα караβάνια των μουσουλμάνων που κινούνταν αργά προς την Ανατολή.

Οι ενωμένες στέγες των σπιτιών του χωριού φάνηκαν επιτέλους στον ορίζοντα, και πίσω τους οι απότομες βουνοπλαγιές που υψώνονταν στον βορρά. Λεπτές γραμμές από παλιό χιόνι διακρίνονταν ακόμα στις βουνοκορφές.

«Είναι δικά μας τώρα». Ο Γεώργιος άπλωσε το χέρι του σε μια κίνηση που περιέκλειε τους μακρινούς λόφους και τη γη ως εκεί που έφτανε το μάτι. «Με βούλα και υπογραφή. Πολεμήσαμε γι' αυτά και τα κερδίσαμε».

«Μα δεν πολέμησαν και οι Βούλγαροι;» ρώτησε η Μελίνα. «Νόμιζα πως ήταν με το μέρος μας».

«Τι ξέρεις εσύ απ' αυτά;» Ο Γεώργιος γύρισε απότομα και την κοίταξε, και το μουλάρι έστριψε κι εκείνο απότομα από το ξαφνικό τράβηγμα των γκεμιών. «Μπορεί να ήταν και οι Βούλγαροι εκεί, αλλά η νίκη ήταν των Ελλήνων. Να μην το ξεχνάς ποτέ». Κοίταξε τη Μελίνα σαν να την πρόσεχε για πρώτη φορά: «Είναι καινούργιες αυτές οι μπότες; Πόσο έκαναν;»

«Τις πλήρωσε η μάνα σου», είπε γρήγορα η Τούλα. Αγριοκοίταξε τη Μελίνα, που καθόταν πίσω από τον Γεώργιο, και τον τράβηξε από το μανίκι: «Α, κοίτα το σπίτι, Γεώργιε. Τα παιδιά θα το έκαναν».

Η πόρτα του σπιτιού ήταν στολισμένη με στεφάνια από λουλούδια και γαλανόλευκα σημαϊάκια κυμάτιζαν στα κουφώματα των παραθύρων. Στα σκαλιά της αυλής κάθονταν τρία παιδιά και περίμεναν. Υποδέχτηκαν το κάρο που πλησίαζε με τσιρίδες και φωνές, η αυλόπορτα άνοιξε και πίσω από τη σκοτεινή σιλουέτα της μητέρας της η Μελίνα είδε τον διάδρομο γεμάτο γείτονες και μέλη της οικογένειας. Ο άντρας του σπιτιού είχε επιστρέψει. Η Σαρακοστή και η νηστεία είχαν ξεχαστεί για μια μέρα και ακολούθησε η θορυβώδης κατανάλωση κοτόπουλων, κρασιού και καρυδόπιτας, όπως επίσης και τα σχόλια για τα καινούργια παπούτσια της Μελίνας.

Όταν όμως φόρεσε τις μπότες το επόμενο πρωί, η Μελίνα ένιωσε μια μικρή έξαιψη φόβου και θάρρους, σαν να ύψωνε σημαία στο έδαφος του εχθρού. Ήταν αδέξια με τα κορδόνια, οι τελευταίοι καλεσμένοι είχαν αργήσει να φύγουν και είχε κοιμηθεί όσο άσχημα περίμενε δίπλα στα δί-

δυμα, που ρουθούνιζαν δυνατά. Τα γίδια βγήκαν τρέχοντας και σκουντουφλώντας από το μαντρί κι εκείνη τα οδήγησε στους λόφους περπατώντας προσεκτικά πίσω τους για να μην πατήσει την κοπριά με τις γυαλιστερές μπότες της. Με το ραβδί της έκοβε τα πράσινα χορτάρια που φύτρωναν στο διάβα της με ανέμελες, κυκλικές κινήσεις. Η μυρωδιά του βρεγμένου χώματος πλανιόταν πάνω από το λιβάδι. Ένα φίδι με νέο, γυαλιστερό δέρμα σύρθηκε μπροστά της και χάθηκε μέσα στο φρέσκο χορτάρι.

Όταν από μακριά ακούστηκε η καμπάνα της εκκλησίας, η Μελίνα σταμάτησε και έκανε τον σταυρό της. Ο ήλιος ήταν δυνατός για Μάρτη μήνα και λαχταρούσε να πάει στο ποτάμι, αλλά κατευθύνθηκε δυτικά για να βοσκοήσει το κοπάδι στις βουνοπλαγιές, που είχαν πρασινίσει από το ανοιξιάτικο χορτάρι. Ήταν η εποχή που τα γίδια πάχαιναν και το κρέας τους νοστίμεινε. Πλησίαζε το Πάσχα και τα περισσότερα κατοίκια θα πουλιούνταν σύντομα για σφάξιμο.

Η καμπάνα του χωριού συνέχισε να χτυπάει με αμείωτο ρυθμό και η Μελίνα σκυθρώπιασε. Τα σκυλιά στα πόδια της ήταν ανήσυχα και κλαψούριζαν.

«Θεέ μου!» Συνειδητοποίησε το νόημα της επίμονης κωδωνοκρουσίας. Ήταν προειδοποίηση για επιδρομή. Άρπαξε το ραβδί της και οδήγησε το κοπάδι μπροστά, φωνάζοντας στα σκυλιά να μαζέψουν τα γίδια που είχαν ξεκόψει. Οι εχθροπραξίες με τους Βούλγαρους είχαν αρχίσει να αγριεύουν. Τα αμφισβητούμενα χωριά της περιοχής ήταν διαρκείς στόχοι και οι ιστορίες για βιασμούς και θηριωδίες ήταν πολύ λεπτομερείς και παλιές για να θεωρηθούν παραμύθια. Η Μελίνα δεν είχε καμία διάθεση να τελειώσει η ζωή της μέσα σε κάποιο πηγάδι.

Τα γίδια κατέβαιναν γρήγορα τη βραχώδη πλαγιά. Όταν η βαθιά φωνή της καμπάνας σταμάτησε, οι κουδούνες τους ακούστηκαν δυνατά μέσα στη σιγαλιά. Οι ξερολιθιές γύρω από το χωριό φάνηκαν μπροστά της, αλλά δεν υπήρχε ψυχή πουθενά. Η Μελίνα σταμάτησε απότομα νιώθοντας έναν παγωμένο φόβο στο στομάχι.

«Ανόητη!»

Βλαστήμησε τη βλακεία της να πάει γρήγορα το κοπάδι στο χωριό. Στις επιδρομές ένα γίδι στο μαντρί σήμαινε σκοτωμένο γίδι. Έτρεξε ανάμεσα στα ζώα και χτυπώντας με το ραβδί προσπάθησε να τα κάνει να σκορπίσουν. Τα γίδια όμως ήταν μαθημένα να ενώνονται πάλι με το κοπάδι κι εκείνη φώναζε μάταια κουνώντας το ραβδί και το κροσσωτό μαντίλι της. Αναστατωμένα από την παράξενη συμπεριφορά της τα σκυλιά υπάκουσαν στην άγρια προσταγή της να φύγουν. Τα γίδια όμως χοροπήδησαν μερικά μέτρα και σταμάτησαν, μένοντας μέχρι εκεί που έφτανε το ραβδί της. Ήταν ανώφελο. Η Μελίνα πέταξε το ραβδί πάνω τους, μάζεψε το φουστάνι της και έτρεξε προς το χωριό.

Όταν έφτασε λαχανιασμένη στον ασβεστωμένο τοίχο της αυλής τους, σήκωσε το κεφάλι για να δει μέσα. Κανένα ίχνος ζωής. Προφανώς είχαν καταφύγει όλοι στις σπηλιές. Ο εκνευρισμός της πάλεψε με την ανακούφιση. Την είχαν αφήσει πάλι να τα βγάλει πέρα μόνη της, ενώ η μητέρα της θα είχε τρέξει σίγουρα να σώσει τα κακομαθημένα παιδιά του αδελφού της. Παρακάλεσε τον Θεό να ήταν καλά κρυμμένοι όλοι. Η κλειστή πόρτα του σπιτιού έτριξε και το μάνταλο σηκώθηκε με έναν απαλό ήχο. Ο δρόμος πίσω της ήταν άδειος. Ήξερε πού ακριβώς βρισκόταν το δέμα με την προίκα της – μόνο μισό λεπτό θα της έπαιρνε μέσα και μετά

θα κατέβαινε γρήγορα τη ρεματιά για να βρει τους δικούς της και τους γείτονες στις σπηλιές. Ο ανεπαίσθητος ήχος της πόρτας καθώς έμπαινε δεν ήταν πιο δυνατός από αναστεναγμό, αλλά έσκυψε ενστικτωδώς να κρυφτεί προτού κάνει την επόμενη κίνηση. Η ησυχία στο χωριό ήταν απόλυτη και μια αίσθηση απειλής πλανιόταν στον αέρα.

Η Μελίνα πήρε μια βαθιά λαχανιασμένη ανάσα, διέσχισε τρέχοντας τη χωμάτινη αυλή και χώθηκε γρήγορα στον στάβλο. Ήταν άδειος. Σύρθηκε μέσα από τα δεμάτια με τα άχυρα που ήταν στοιβαγμένα στο πίσω μέρος και κατέβηκε τη σκάλα που οδηγούσε στο κάτω μέρος της αποθήκης. Στο τέλος της σκάλας βρισκόταν μια τακτοποιημένη στοίβα με κούτσουρα, που έφτανε σχεδόν μέχρι το ταβάνι. Χοντρά δοκάρια στήριζαν το ξύλινο πάτωμα από πάνω. Η Μελίνα προχώρησε μέχρι το σημείο που τελείωνε η στοίβα με τα ξύλα και γλίστρησε πίσω από τον τοίχο. Εκεί, σε μια βαθιά εσοχή σκαμμένη κάτω από το σπίτι, βρίσκονταν τυριά, βαρέλια και πήλινα δοχεία τοποθετημένα σε ράφια στον τοίχο, με τις καμπυλωτές επιφάνειές τους να φεγγοβολούν απαλά.

Για μία ακόμη φορά η Μελίνα στάθηκε ακίνητη και τένωσε τ' αυτιά της μήπως ακούσει κάποιον ήχο. Μετά έσκυψε, ξεχώρισε δύο κεφάλια τυρι και έβαλε το χέρι της ανάμεσά τους. Οι άκρες των δαχτύλων της άγγιξαν το δέμα από караβόπανο και το τράβηξε προς το μέρος της. Κάπου όμως σκάλωσε. Άφησε το χοντρό πανί και ψαχούλεψε με το χέρι της για να ελευθερώσει το δέμα. Τα δάχτυλά της άγγιξαν την κρύα κάννη ενός περιστρόφου και χαμογέλασε αγνά. Τελικά η μητέρα της δεν την είχε αφήσει να τα βγάλει πέρα μόνη. Σίγουρα είχε υπολογίσει ακριβώς τις σκέψεις της κόρης της. Η Μελίνα έριξε το πιστόλι στη βαθιά τσέπη του φορέμα-

τός της και κατάφερε επιτέλους να ελευθερώσει το πολύτιμο δέμα. Ήταν έτοιμη να περάσει πάλι μέσα από τα δεμάτια με τα άχυρα, όταν φωνές απέξω διέκοψαν τη σιωπή.

Σαν ξύλινο παιχνίδι που το τραβάς από τον σπάγγο και επιστρέφει στη θέση του, η Μελίνα κατέβηκε πάλι τη σκάλα. Το τρίξιμο που σήμαινε το άνοιγμα της αυλόπορτας ακολούθησε ο ήχος από μπότες στις σκάλες. Η πόρτα του σπιτιού υποχώρησε από το βάρος κάποιου ώμου και το φως τού ήλιου πλημμύρισε το χολ πάνω από τη Μελίνα. Κόκκοι σκόνης που ξεκόλλησαν από τις βαριές πατημασιές έπεσαν σαν λεπτές ακτίνες στο σκοτάδι της αποθήκης. Πολύτιμα πιατικά έγιναν θρύψαλα από πάνω, κάνοντάς τη να μορφάσει. Μέσα στον θόρυβο που έκανε μια σιφονιέρα που αναποδογυρίστηκε έτρεξε πίσω από τη στοίβα και χώθηκε ανάμεσα στον τοίχο και στα στοιβαγμένα ξύλα. Ήξερε ότι σε λίγο οι εισβολείς θα εξαντλούσαν όλες τις πιθανές κρυψώνες μέσα στο σπίτι και προσευχήθηκε μια βιαστική ματιά στον άδειο στάβλο να τους αρκούσε.

Αδέξια μέσα στον περιορισμένο χώρο, ύψωσε το περίστροφο και έχωσε την κάννη σε μια σχισμή στο ύψος του ματιού της. Το όπλο στηρίχτηκε εκεί και έμεινε σφηνωμένο ανάμεσα στις δύο σανίδες από πευκόξυλο. Η Μελίνα άφησε τη λαβή προσεκτικά και σήκωσε τον κόκορα. Το κλικ ακούστηκε δυνατό σαν πυροβολισμός.

Ο βροντερός ήχος από πατημασιές που κατέβαιναν σήμανε την έξοδο των πλιατσικολόγων από το σπίτι. Η Μελίνα πίεσε τον εαυτό της να ανασαίνει κανονικά, γιατί η προσπάθεια να εκπνέει αθόρυβα έσφιγγε το διάφραγμά της. *Ας πάνε να με σκοτώσουν, ας δοκιμάσουν, και θα δουν.* Άκουσε την ηχώ της παιδιάστικής αψηφησιάς της δυνατά στο μυαλό της και

θυμήθηκε τον παππού της που την κοίταζε επίμονα και με την ήρεμη φωνή του της μάθαινε να καθαρίζει το πιστόλι, να το γεμίζει και να πυροβολεί. Ακούμπησε την πλάτη της στον άγριο, παγωμένο τοίχο και έκανε μια δική της, σπάνια, προσευχή.

Η πόρτα του στάβλου άνοιξε με δύναμη ύστερα από μια καλοζυγισμένη κλοτσιά. Μια σειρά τριξίματα έδειξαν ότι κάποιος κατέβαινε τη σκάλα. Η Μελίνα εγκατέλειψε την προσπάθεια να αναπνεύσει και έκλεισε σφιχτά τα μάτια. Όταν τα άνοιξε, είδε τον σκοτεινό όγκο ενός άντρα να στέκεται ακριβώς μπροστά στη στοίβα με τα ξύλα. Το δάχτυλό της τυλίχτηκε γύρω από τη σκανδάλη. Ο άντρας έσκυψε για να πιάσει κάτι και έγειρε το κεφάλι του για να εξετάσει το ύφασμα που κρατούσε στο χέρι. Τα μαλλιά του ήταν ξανθά σαν την άμμο της λίμνης. Μετά έχωσε τη μύτη του στην πτυχή του μαντιλιού της και το μύρισε.

Η κοφτή ανάσα της έκανε το κεφάλι του να γυρίσει απότομα. Πλησίασε προς τη στοίβα με τα ξύλα και μια ακτίνα φωτός από πάνω έπεσε σαν κορδέλα στο πρόσωπό του. Ένα χαμόγελο σχηματίστηκε αργά στα χείλη του.

«Ντράγκαν!» ακούστηκε μια αυταρχική φωνή από τον δρόμο και βήματα ήχησαν στην αυλή. Τα δευτερόλεπτα ακούγονταν δυνατά στον αέρα ανάμεσα στους δύο ανθρώπους κάτω από το έδαφος. Ο νεαρός άντρας σήκωσε το κεφάλι.

«Δεν έχει τίποτα εδώ», φώναξε. «Εκτός από μια μικρή γάτα».

Η φωνή ακούστηκε πάλι, πιο επιτακτική αυτή τη φορά, και στον αντίλαλό της η Μελίνα άκουσε μια σειρά από μακρινούς πυροβολισμούς. Οι άντρες επέστρεφαν από τα χωράφια. Ο εισβολέας έχωσε το μαντίλι στο πουκάμισό του,

ανέβηκε τη σκάλα με τρεις δρασκειλιές και χάθηκε. Στην εκκωφαντική σιωπή που άφησε πίσω του η Μελίνα ξεκόλλησε τα δάχτυλά της από το όπλο και τα ακούμπησε σφιχτά στη φούστα της για να πάψουν να τρέμουν.